

Byla C-909/19

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2019 m. gruodžio 11 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Curtea de Apel Iași (Jasų apeliacinis teismas, Rumunija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2019 m. gruodžio 3 d.

Apeliantas:

BX

Kita apeliacinio proceso šalis:

Unitatea administrativ-teritorială D.

Pagrindinės bylos dalykas

BX pateiktas apeliacinis skundas dėl 2019 m. balandžio 11 d. *Tribunalul Vaslui* (Vaslujaus teismas, Rumunija) sprendimo, kuriuo buvo atmestas prašymas priteisti iš *Unitatea administrativ-teritorială D.* (D. administracinis teritorinis vienetas) nesumokėtą darbo užmokestį už privalomą dalyvavimą profesinio mokymo kursuose po įprasto darbo laiko.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Pagal SESV 267 straipsnį prašoma Direktyvos 2003/88/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų 2 straipsnio 1 ir 2 punktų, 3, 5 ir 6 straipsnių ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 31 straipsnio 2 dalies išaiškinimo.

Prejudiciniai klausimai

1. Ar Direktyvos 2003/88/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų 2 straipsnio 1 punkto nuostatos aiškintinos taip, kad laikas, kai darbuotojas,

pasibaigus jo įprastam darbo laikui, dalyvauja privalomuose profesinio mokymo kursuose mokymo paslaugų teikėjo patalpose, kurios yra ne jo darbo vietoje, ir neatlieka darbo užduočių, yra „darbo laikas“?

2. Jeigu atsakymas į pirmąjį klausimą būtų neigiamas, ar Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 31 straipsnio 2 dalies nuostatos ir Direktyvos 2003/88/EB 2 straipsnio 2 punkto, 3 straipsnio, 5 straipsnio ir 6 straipsnio nuostatos aiškintinos taip, kad joms prieštarauja nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos numatant pagal darbo sutartį dirbančio darbuotojo profesinio mokymo poreikį darbdavys neįpareigojamas paisyti darbuotojo poilsio laiko, kiek tai susiję su mokymų laiku?

Nurodomos Sąjungos teisės nuostatos ir Teisingumo Teismo jurisprudencija

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 31 straipsnio 2 dalis.

2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/88/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų 2 straipsnio 1 ir 2 punktai, 3, 5 ir 6 straipsniai.

2004 m. spalio 5 d. Sprendimas *Pfeiffer ir kt.*, C-397/01-C-403/01, EU:C:2004:584; 2018 m. vasario 21 d. Sprendimas *Matzak*, C-518/15, EU:C:2018:82; 2000 m. spalio 3 d. Sprendimas *Simap*, C-303/98, EU:C:2000:528; 2010 m. lapkričio 25 d. Sprendimas *Fuß*, C-429/09, EU:C:2010:717; 2010 m. spalio 14 d. Sprendimas *Fuß*, C-243/09, EU:C:2010:609; 2003 m. rugsėjo 9 d. Sprendimas *Jaeger*, C-151/02, EU:C:2003:437; 2005 m. gruodžio 1 d. Sprendimas *Dellas ir kt.*, C-14/04, EU:C:2005:728; 2007 m. sausio 11 d. Nutartis *Vorel*, C-437/05, EU:C:2007:23; 2011 m. kovo 4 d. Nutartis *Grigore*, C-258/10, EU:C:2011:122; 2015 m. rugsėjo 10 d. Sprendimas *Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras*, C-266/14, EU:C:2015:578; 2015 m. liepos 9 d. Sprendimas *Komisija / Airija*, C-87/14, EU:C:2015:449 ir 2019 m. gegužės 14 d. Sprendimas *CCOO*, C-55/18, EU:C:2019:402.

Nurodomos nacionalinės teisės nuostatos ir jurisprudencija

Legea nr. 53/2003 privind Codul muncii (Įstatymas Nr. 53/2003 dėl darbo kodekso), bylos faktinėms aplinkybėms taikytina redakcija. Pagal nurodytas nuostatas darbo laikas yra bet koks laikas, kai pagal darbo sutartį dirbantis darbuotojas dirba darbdaviui, yra jo žinioje ir atlieka savo užduotis bei pareigas, vadovaudamasis taikomomis individualios darbo sutarties, kolektyvinės darbo sutarties ir (arba) galiojančių teisės aktų nuostatomis. Įprasta darbo laiko trukmė yra 8 valandos per dieną, 40 valandų per savaitę, o laikas, kai dirbama viršijant šią trukmę, yra laikomas viršvalandžiais. Už pastarąjį laiką kompensuojama suteikiant apmokamą poilsio valandų per 60 kalendorinių dienų nuo

viršvalandinio darbo atlikimo dienos. Tokiu atveju darbuotojas gauna darbo užmokestį už viršvalandžius.

Kai profesiniame mokyme dalyvaujama darbdavio prašymu, darbdavys padengia visas su mokymu susijusias išlaidas. Pagal darbo sutartį dirbantis darbuotojas viso profesinio mokymo laikotarpiu išsaugo teisę į visą jam priklausančią darbo užmokestį.

Ordinul ministrului afacerilor interne nr. 96/2016 pentru aprobarea criteriilor de performanță privind constituirea, încadrarea și dotarea serviciilor voluntare și a serviciilor private pentru situații de urgență (Vidaus reikalų ministro įsakymas Nr. 96/2016 dėl savanoriškų ir privačių tarnybų, reaguojančių į ekstremalias situacijas, steigimo, valdymo ir aprūpinimo įranga kriterijų patvirtinimo) (toliau – Įsakymas Nr. 96/2016), bylos faktinėms aplinkybėms taikytina redakcija. Remiantis šio įsakymo nuostatomis, tarnybos, reaguojančios į ekstremalias situacijas, vadovas turi turėti kvalifikaciją ar specialius profesinius įgūdžius, patvirtintus pagal galiojančius teisės aktus, ir gauti kompetentingų institucijų leidimą. Administracinės valdžios institucijos yra atsakingos už šios tvarkos įgyvendinimą.

Ordonanța Guvernului României nr. 129/2000 privind formarea profesională a adulților (Rumunijos Vyriausybės įstatyminis dekretas Nr. 129/2000 dėl suaugusiųjų profesinio mokymo), bylos faktinėms aplinkybėms taikytina redakcija. Pagal šį dekretą pagal darbo sutartį dirbantys darbuotojai už laiką, kai dalyvauja darbdavių finansuojamose profesinio mokymo programose, gauna individualioje darbo sutartyje už įprastą darbo laiką nustatytą darbo užmokestį.

Legea cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice (Pagrindų įstatymas Nr. 153/2017 dėl darbuotojų, kuriems už darbą apmokama iš valstybės biudžeto, darbo užmokesčio). Šio įstatymo 21 straipsnyje numatyta, kad už viršvalandžius ir darbą savaitės poilsio dienomis, kompensuojama suteikiant apmokamas poilsio valandas per 60 kalendorinių dienų nuo viršvalandinio darbo atlikimo dienos. Kai negalima kompensuoti suteikiant apmokamas poilsio valandas, už viršvalandžius mokama kitą mėnesį išmokant išdirbtų viršvalandžių trukmę atitinkantį darbo užmokestį, padidintą 75 % nuo bazinio darbo užmokesčio.

Decizia din 12 ianuarie 2010 a Curții de Apel Ploiești (2010 m. sausio 12 d. Ploješčio apeliacinio teismo (Rumunija) sprendimas), pagal kurį profesinio mokymo kursuose dalyvaujantis pagal darbo sutartį dirbantis darbuotojas neturi teisės į kompensaciją už viršvalandžius ar priemoną už viršvalandinį darbą. Skaičiuojant pagal darbo sutartį dirbančio darbuotojo darbo laiką, į profesinio mokymo laiką neatsižvelgiama, todėl toks darbuotojas, nepriklausomai nuo profesiniam mokymui skirtu laiku, turi teisę tik į darbo užmokestį už įprastą darbo laiką.

Decizia din 4 octombrie 2016 a Curții de Apel Iași (2016 m. spalio 4 d. Jasų apeliacinio teismo (Rumunija) sprendimas), pagal kurį, kai paaiškėja, kad, atsižvelgiant į darbo skyrimo ir organizavimo tvarką, konkrečių vidinių taisyklių tęstinį ir kartotinį pobūdį, darbdavys sutiko, paskatino ar net reikalavo sistemingai dirbti viršvalandžius, jis privalo mokėti priemoną už viršvalandžius prie bazinio darbo užmokesčio. Darbdavys vien dėl formalių reikalavimų, taikomų dirbant viršvalandžius, pažeidimo negali būti atleidžiamas nuo atsakomybės.

Trumpas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

- 1 Apeliantas ir ieškovas (toliau – ieškovas) yra kitos apeliacinio proceso šalies ir atsakovės (toliau – atsakovė) darbuotojas, kuris dirba ugniagesiu savanorių tarnyboje, reaguojančioje į ekstremalias situacijas. Atsakovė yra administracinis teritorinis vienetas.
- 2 Vadovaudamasi tam tikromis nacionalinės teisės nuostatomis, visų pirma Įsakymu Nr. 96/2016, atsakovė paprašė ieškovo lankyti profesinio mokymo kursą, kad šis įgytų minėtos tarnybos vadovo kvalifikaciją. Šiuo tikslu 2017 m. vasario 22 d. atsakovė sudarė sutartį su bendrove, kuri specializuojasi profesinio mokymo paslaugų teikimo srityje (*Euroasia SRL*), ir ieškovas tapo galutiniu šių kursų naudotoju. Šių mokymų išlaidas padengė atsakovė.
- 3 Tam, kad įgytų savanorių tarnybos, reaguojančios į ekstremalias situacijas, vadovo kvalifikaciją, ieškovas turėjo lankyti 160 valandų profesinio mokymo kursą. Nuo 2017 m. kovo 4 d. iki 2017 m. balandžio 11 d. jis lankė kursus kitoje vietoje nei jo nuolatinė gyvenamoji vieta *Euroasia SRL* nustatytu laiku, t. y. pirmadieniais - penktadieniais 15.00-20.00 val. ir savaitgaliais.
- 4 Ieškovui sėkmingai užbaigus kursus, atsakovė kreipėsi į kompetentingas institucijas, kad išduotų leidimą dėl ieškovo skyrimo į jai priklausančios savanorių tarnybos, reaguojančios į ekstremalias situacijas, vadovo pareigas.
- 5 Iš 160 profesinio mokymo valandų ieškovas 124 valandas mokėsi ne įprastu darbo laiku. Jis neprašė profesinio mokymo atostogų ir jomis nepasinaudojo, todėl reikalauja sumokėti darbo užmokesį už šias 124 valandas.
- 6 Ieškovas *Tribunalul Vaslui* (Vaslujaus teismas, Rumunija) pateikė ieškinį, tačiau jis buvo atmestas 2019 m. balandžio 11 d. sprendimu. Iš esmės šis teismas nusprendė, kad dalyvavimas profesinio mokymo kursuose nepatenka nei į sąvokos „darbas“, kaip ji suprantama pagal nacionalinės teisės aktus, nei į sąvokos „darbo laikas“, kaip ji suprantama pagal Direktyvą 2003/88, apibrėžtį. Be to, net jeigu būtų pripažinta, kad dalyvavimas panašiuose mokymo kursuose laikytinas „darbo laiku“, vadovaujantis Įstatymo Nr. 153/2017 21 straipsnio nuostatomis už viršvalandžius iš biudžeto gali būti mokama tik tuo atveju, kai dirbti viršvalandžius aiškiai paprašė tiesioginis vadovas, ir tik tuo atveju, kai už išdirbtus viršvalandžius negalima kompensuoti suteikiant poilsio laiko. Tačiau nagrinėjamu

atveju nebuvo pateikti įrodymai, kad būtų buvęs aiškus prašymas dirbti viršvalandžius.

- 7 Dėl šio sprendimo ieškovas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui pateikė apeliacinį skundą.

Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai

- 8 **Ieškovas** mano, kad jis turi teisę gauti darbo užmokestį už viršvalandžius jam privalomai dalyvaujant profesinio mokymo kursuose ne darbo laiku. Jo nuomone, jei jis nebūtų lankęs kursų ne darbo laiku, darbdavys būtų reikalavęs, kad jis apmokėtų jo patirtas profesinio mokymo išlaidas.
- 9 **Atsakovė** teigia, kad ieškovo reikalavimai nepagrįsti, nes pagal nacionalinės teisės aktus už viršvalandžius ir darbą savaitės poilsio dienomis kompensuojama tik suteikiant atitinkamos trukmės poilsio laiko. Tačiau ieškovas nepateikė jokio prašymo kompensuoti už viršvalandžius suteikiant poilsio laiko.

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 10 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, nors pagal darbo sutartį dirbančio darbuotojo darbo užmokestis priskiriamas vidaus teisės klausimams, norint išspręsti ginčą reikia, kad, atsižvelgiant į Sąjungos teisę, būtų nustatytas laiko, kurį darbuotojas darbdavio prašymu ir jo naudai skiria profesiniam mokymui ne savo įprastinėje darbo vietoje, viršydamas įprastą darbo laiką savaitės dienomis ir savaitės poilsio dienomis, teisinis pobūdis.
- 11 **Kiek tai susiję su pirmuoju klausimu**, pirmosios instancijos teismas, atsižvelgdamas į Direktyvos 2003/88 2 straipsnio 1 punkte išdėstytas sąlygas, nusprendė, kad dalyvavimas profesiniame mokyme nepatenka į sąvokos „darbas“ apibrėžtį, nes profesinio mokymo metu ieškovas nebuvo nei savo darbo vietoje, nei darbdavio žinioje. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas vis dėlto pažymi, kad Teisingumo Teismo jurisprudencijoje yra atsižvelgiama į konkrečias aplinkybes, nes pripažįstama, kad tai, ar darbuotojo buvimo darbo vietoje laikotarpį galima laikyti „darbo laiku“, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą, priklauso nuo jo pareigos būti darbdavio žinioje. Lemiamas veiksnys yra tai, kad darbuotojas privalo būti fiziškai darbdavio nustatytoje vietoje ir jo žinioje, kad prireikus nedelsdamas galėtų teikti reikiamas paslaugas.
- 12 Be to, iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad galimybė darbuotojams disponuoti savo laiku be didelių suvaržymų ir veikti savo interesais parodo, jog aptartas laikas nėra darbo laikas, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2003/88.
- 13 Atsižvelgęs į tai ir priminęs generalinio advokato Yves Bot išvadą byloje *Komisija / Airija* (C-87/14, EU:C:2015:192), prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad pagal Sąjungos teisės aktų leidėjo nustatytą

sistemą Teisingumo Teismas laikėsi dvilypio požiūrio, pagal kurį tai, kas nepatenka į darbo laiko sąvoką, patenka į poilsio laiko sąvoką, ir atvirkščiai. Taigi tokia speciali tarpusavio priklausomumo ir pakeičiamumo sistema suponuotų išvadą, kad darbdavio prašymu profesiniam mokymui skirtas laikas, kuriuo pagal darbo sutartį dirbantis darbuotojas negali disponuoti, laikytinas darbo laiku.

- 14 Vis dėlto tokia išvada aiškiai nematyti iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos. Pavyzdžiui, Sprendime *Komisija / Airija* (C-87/14, EU:C:2015:449) Teisingumo Teismas pareiškė, kad „aplinkybė, kuria remiasi Komisija, kad A ir B mokomosios praktikos laiko reikalaujama „mokymosi programoje“ ir ta praktika vyksta „šioje programoje“ nustatytoje vietoje, neleidžia manyti, kad [nekonsultuojantys ligoninių gydytojai] privalo būti fiziškai darbdavio nustatytoje vietoje ir jo žinioje, kad prireikus nedelsdami galėtų teikti reikiamas paslaugas <...>“.
- 15 Taigi Teisingumo Teismas nepritarė generalinio advokato išvadai, kurioje teigiama, kad „[nekonsultuojantys ligoninių gydytojų] mokomosios praktikos laiko neįtraukimas į sąvoką „darbo laikas“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2003/88 2 straipsnio 1 punktą, prieštarauja šiai direktyvai, nes jis grindžiamas mintimi, kad [nekonsultuojantys ligoninių gydytojai] nevykdo savo veiklos ar pareigų, kaip jos suprantamos minėtoje nuostatoje, kai skiria laiką mokomajai praktikai pagal šiuo tikslu patvirtintos institucijos sudarytą programą“.
- 16 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo nuomone, Teisingumo Teismas nusprendė, kad laikas, skirtas nekonsultuojančių ligoninių gydytojų profesiniam mokymui, neatitinka sąlygas, nurodytas darbo laiko sąvokos apibrėžtyje pagal Direktyvos 2003/88 2 straipsnio 1 punktą.
- 17 Vis dėlto tai, kad šioje byloje ieškovas darbdavio iniciatyva turi lankyti profesinio mokymo kursus po įprasto darbo laiko kitoje vietoje nei jo nuolatinė gyvenamoji vieta, reiškia, kad jis negali visapusiškai ir nevaržomai naudotis teise į poilsį, kadangi darbuotojas patiria apribojimus (geografiniu ir laiko požiūriu) dėl poreikio lankyti minėtus kursus. Kita vertus, ši veikla neabejotinai yra profesinės veiklos vykdymo dalis, nes ją lemia poreikis gauti leidimą tarnybos, reaguojančios į ekstremalias situacijas, vadovo pareigoms eiti. Todėl negali būti laikoma, kad mokymams skirtas laikas atitinka poilsio laiko apibrėžties pagal Direktyvos 2003/88 2 straipsnio 2 punktą sąlygas.
- 18 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas atkreipia dėmesį į tai, kad nagrinėjamam atvejui 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/1152 dėl skaidrių ir nuspėjamų darbo sąlygų Europos Sąjungoje 13 straipsnio nuostatos netaikomos *ratione temporis*.
- 19 **Kiek tai susiję su antruoju klausimu**, tuo atveju, jei Teisingumo Teismas nuspręstų, kad darbuotojo mokymams skirtas laikas nepatenka į Direktyvos 2003/88 2 straipsnio 1 punkto taikymo sritį, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, remdamasis 2019 m. gegužės 14 d.

Sprendimo *CCOO*, C-55/18, EU:C:2019:402, 40-43 punktais, mano, kad turėtų būti daroma išvada, jog nuostatomis, įtvirtintomis Chartijos 31 straipsnio 2 dalyje ir Direktyvos 2003/88 2 straipsnio 2 punkte, 3, 5 ir 6 straipsniuose, draudžiamas bet koks trukdymas darbuotojui nevaržomai naudotis kasdieniu ir savaitės poilsio laiku, įskaitant antrines, pagalbines ar gretimas darbo santykiams užduotis, pavyzdžiui, užduotis, susijusias su profesiniu mokymu.

- 20 Kalbant apie pagal darbo sutartį dirbančio darbuotojo laiką, reikia nurodyti, kad direktyvoje pateikta darbo laiko ir poilsio laiko dichotomija atitinkamai reiškia, kad esminės darbdaviui nustatytos pareigos skirstomos į dvi grupes: į pareigas, susijusias su darbo laiko paisymu, ir pareigas, susijusias su poilsio laiko paisymu.
- 21 Iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad pažeidus pareigą, kuria reikalaujama, kad būtų paisoma vidutinio savaitės darbo laiko, pagal darbo sutartį darbuotojas gali remtis Sąjungos teise, kad patrauktų atitinkamos valstybės narės institucijas atsakomybėn ir gautų dėl šios nuostatos pažeidimo patirtos žalos atlyginimą (2010 m. lapkričio 25 d. Sprendimas *Fuß*, C-429/09, EU:C:2010:717).
- 22 Rumunijos teisėje nėra nuostatų, reguliuojančių atvejus, kai mokymo kursuose dalyvaujama ne įprastu darbo laiku, ir pagal ją darbdaviui nenustatyta jokių pareigų, kiek tai susiję su mokymų laiku, ir netaikomi jokie pareigos paisyti savaitės darbo laiko trukmę apribojimai.
- 23 Šiomis aplinkybėmis ir kadangi valstybės narės privalo užtikrinti direktyvos nuostatų veiksmingumą bei numatyti priemones, skirtas užtikrinti, kad būtų paisoma pagal darbo sutartį dirbančių darbuotojų minimalaus dienos ir savaitės poilsio laiko, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano esant būtina, kad Teisingumo Teismas nuspręstų, ar nurodytoms nuostatoms prieštarauja nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos numatant pagal darbo sutartį dirbančio darbuotojo profesinio mokymo poreikį darbdavys neįpareigojamas paisyti darbuotojo poilsio laiko, kiek tai susiję su mokymų laiku.